

96. A kórháznak dr. Menyász Emil kolozsvári nőgyógyász volt a parancsnoka, és egy budapesti sebész, dr. László János a helyettese. Mindketten munkaszolgálatosok voltak. Singer Zoltán: „A 110/34-es munkásszázad története.” In: *Volt egyszer egy Dész...*, a Dész és Vidékéről Elszármazottak Landsmannschaftja, Tel-Aviv, é. n., 245–280. o. Singer maga is ott volt a dorosicsi kórházban, és sikerült életben maradnia. Lásd még Sinka Erzsébet: „Hazatérés után. Zelk Zoltán írásaiból.” *Kritika*, 1983/4, 6–7. o. Szita Szabolcs, *i. m.*, 21. o.

97. Nagy, *i. m.*, 106–107. o. A táborparancsnok, Szentkatolnay-Reintz Dezső 1943 júliusában a honvédelmi miniszternek küldött táviratában szintén azt jelentette, hogy a tüzesetért maguk a zsidók a felelősek. Lévai, *Fekete könyv*, 277. o.

98. Nagy, *i. m.*, 83. o. Az 1b osztály élén 1939-től 1941-ig Nagyószy Miklós alezredes állt, 1942-ben Cseke Mihály ezredes, 1943-ban Gecsányi Ágoston ezredes, 1944-ben Gál Aladár alezredes. A mozgósítási 1. om. osztályt Dobák Dénes alezredes irányította. *FÁA*, 2:836. o. Úgy tűnik, hogy Nagy Vilmos tábormok egyetértett a zsidótörvények hadseregen belüli alkalmazásával. Pleplár Károly, egy zsidó vagy félszidó származású hadnagy mentesítési kérelmét elutasította – miként a honvédelmi miniszterium válaszában olvasható –, azzal az indoklással, hogy „a zsidótörvényt maximálisan alkalmazni kell a fiatal tisztek esetében, mert különben soha nem tudjuk megtisztítani a tisztikart a zsidóktól”. Lásd Szakály, *i. m.*, 99. o.

99. Nagy, *i. m.*, 99. és 105. o., valamint *FÁA*, 1:277–278. o.

100. *Uo.*, 1:LXXI. o.

101. Lévai, *Fekete könyv*, 272. o.

102. *FÁA*, 1:172–174. o.

103. Nagy, *i. m.*, 83. és 140. o. Utasításait az 1942. december 19-én kiadott 121 480. eln. KMOF–1942. sz. parancs tartalmazta. *FÁA*, 2:178–184. o.

104. Említést érdemelnek a következő személyek: Májer Sándor őrmester a 110/34-es munkásszázadnál; dr. Juhász Attila, a humanus századparancsnok, akit a nyilasok Ukrajnában 1944 őszén felakasztottak; Szerdahelyi Elek és Tosch Nándor főhadnagyk a 101/14-es munkásszázadnál, amely az ország határain belül működött; Seress László a 110/60-as tábori munkásszázadnál; Kőrössy Antal, a 108/15-ös munkásszázad parancsnoka, valamint Kiss Barna főhadnagy, a 101/2-es munkásszázad parancsnoka.

Külön meg kell emlékezni Reviczky Imre ezredesről, a nagybányai X. munkaszolgálatos-zászlóalj parancsnokáról, aki alakulatából több ezer munkaszolgálatos életét mentette meg, kivált az ország német megszállása után. A Yad Vashem őt, Kiss Barnát és Kőrössyt derék és emberséges viselkedésük jutalmául az Igaz Keresztényeknek járó legmagasabb elismerésben részesítette: mindhárman megkapták a Becsület Érdemrendet, a Becsület-emléklapot, és elültethettek egy-egy emlékfát Jeruzsálemben a Yad Vashemnél az Igazak Sugárútján. Az ő tetteikről részletesen ír Singer, *i. m.* (lásd Juhász és Máyer); Szerdahelyiről és Toschról lásd *FÁA*, 2:51–56. o.; Kiss Barnáról megemlékezik Salamon Elemér: *Mozgó vesztőhely*. Athenaeum, Bp., 1945, 115. o.; Seressről lásd Szilágyi-Windt László: *Az újpesti zsidóság története*. A szerző saját kiadásában, Tel-Aviv, 1975, 221–223. o. Wagner Gyula emberi helytállásáról és embermentő tevékenységéről lásd Kovács Károly és Kovács Teodor: Elkésett köszönet. In: *Évkönyv 1981/1982*. Magyar Izraeliták Országos Képviselője, Bp., 1982, 289–292. o. Meg kell emlékezni Inotay Béla budapesti ügyvédre is, aki egy galíciai büntetőszázad parancsnokaként határozott utasítás ellenére is megkímélte a hozzá beosztott emberek életét. Vö. Barzilay István: Brassai Viktor, a szocialista költő, akinek orosz golyó oltotta ki életét. *Új Kelet*, Tel-Aviv, 1972. szeptember 8., Reviczky